

**DESTINUL FEMININ ÎN ROMANUL ȘATRA DE ZAHARIA STANCU
FEMALE DESTINY IN THE NOVEL ȘATRA BY ZAHARIA STANCU**

*Liliana Brînza, studentă
Facultatea de Filologie și Istorie,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
Republica Moldova
ORCID: 0000-0003-2426-3617
e-mail: brinzaliliana.1977@mail.ru*

*Natalia Străjescu, conf. univ., dr.
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău/ Moldova
Republica Moldova
ORCID: 0000-0001-9832-2531
e-mail: strajescu.natalia@gmail.com*

CZU: 821.135.1-31(048.2)

DOI: 10.46727/c.10-11-11-2023.p63-66

Abstract

This article has as its object of study the female destiny approached with great expressiveness and talent by the great Romanian writer Zaharia Stancu in the novel Șatra. In the article, all types of female characters within a community subjected to several hard trials of life are demonstrated through research.

Keywords: novel, destiny, woman, tent, blind people, love.

„Fără femeie – muzică rătăcită-n carne – viața ar fi o sinucidere automată.” (E. Cioran)

Femeia e începutul tuturor începuturilor, e infinitul și existența la un loc. Femeia este cea care dă viață, menține viața, participă la perpetuarea omenirii pe pământ. Alături de ea, făptură gingașă, suavă și tandră, stă întotdeauna bărbatul, care, și atunci când este menționat ca fiindă supremă în societate, fără femeie devine fragil și neputincios. Femeia e veriga sfântă a omenirii, e ființa ostilă bărbatului, îngerul păzitor al copilului, mediatorul conflictelor din casă și societate. Deseori ea poate fi începutul războaielor, destrămarea fizică și morală a unor națiuni în întregime. „La figurat, femeia este chiar mai genială decât bărbatul, pentru că fiecare geniu este, în primul rând, copilul unei mame... Fără genialitatea bărbaților, omenirea ar rămâne fără cultură, ...fără genialitatea femeilor, cultura ar rămâne fără omenire!” [6, p. 312].

Abordând imaginea femeii, nu putem trece cu vederea soarta feminină parcursă deseori prin pârgurile crunte ale existenței umane. Aceste ființe, de multe ori, din creaturi lăsate în lume pentru a fi iubite, ocrotite, respectate, sunt transformate în victime ale violenței, umilinței, maltratării, disprețului. Din făpturi fericite devin victime și prizoniere ale unor împrejurări nefaste, care le distrug, le omoară femininul lăuntric, transformându-le în persoane slabe și lipsite de curaj.

Cel mai des femeile se tem să-și povestească istoria vieții, conflictele interioare care le epuizează la infinit, simt o frică ascunsă în căutarea dreptății, a adevărului, a liniștii sufletești. „Istorisind, femeile creează, își «scriu» viața. Se întâmplă să o și «termine de scris», să o și «rescrie», ...durerea topește, distruge orice falsitate. Temperatura e prea înaltă!” [1, p. 12].

La descrierea destinului feminine vin în ajutor scriitorii – titani ai cuvintelor, maștri ai condeiilor, creatori de caractere și de personaje. Ei creează opere ce pun pe altarul literaturii cele mai diferite și mai originale chipuri care devin simboluri, care au menirea de a schimba total sau parțial

firea omului, modul de a gândi, de a cugeta, de a analiza și a valorifica soarta umană. Din rândul scriitorilor face parte și marele artist al cuvântului – scriitorul român Zaharia Stancu. Opera acestui neîntrecut creator al frumosului, adevărului și realismului conduce cititorul prin misterul existenței umane: viață-moarte, iubire-dezamăgire, realitate-ficțiune. Temele abordate de Zaharia Stancu sunt pe cât de actuale, pe atât de surprinzătoare, pline de mister. „Zaharia Stancu este creatorul naturalismului liric” [4, p. 36].

Pe lângă operele valoroase precum *Desculț*, *Ce mult te-am iubit*, *Pădurea nebună*, *Constandina* ș.a., în creația stanciană un loc aparte îl ocupă romanul *Șatra*. Acesta este „pretextul unei parabole a destinului uman” [2, p. 236]. Opera dată reflectă o realitate dură, cruntă a unei comunități și anume cea a „oamenilor oacheși”. Timpurile crude pe care sunt nevoiți să le trăiască membrii șatrei sub conducerea lui Him bașa le afectează atât traiul liniștit, cât și fericirea, dragostea și binele spre care râvnesc toți oamenii din această comunitate. Fiind un bun cunoscător al caracterelor umane, Zaharia Stancu caută să dea fiecărui personaj din roman o caracterizare personală, plină de dramă, durere, alinată cu amintiri frumoase, răscolite în tumultul greu al sensului iubirii pe pământ. Autorul a creat diverse tipuri feminine, unice, deseori imprevizibile. „Sensul iubirii... se relevă prin evoluția a trei cupluri de vârstă diferite, în care purtătoare ale mesajului sunt în primul rând personajele feminine. Cele trei femei din *Șatra*, Kera, Lisandra și Sina, reprezintă trei ipostaze ale iubirii, care se definesc în raport cu comunitatea și cu rosturile ei” [3, p. 51].

Kera este o adolescentă îndrăgostită de Alimut, un băiat chipeș, feciorul lui Him bașa, căpetenia șatrei. Ea îl iubește pe Alimut cu o dragoste adolescentină, lipsită de griji, pură, obținând în schimb frumusețea aceleiași iubiri din partea tânărului de care este îndrăgostită. „În urma lungului șir de căruțe cu coviltir, Alimut și Kera mânau urșii. Ochii le erau veseli, iar fețele trase, din pricina scurtei nopți de vară în care nu avuseseră timp să doarmă. Alimut zice:

- Tu, fată, ai să-mi naști mie doisprezece copii, pentru că doisprezece copii a avut bunicul meu căruia șatra îi spunea Alimut cel Gros și care, dacă n-ar fi fost tăiat cu cuțitele de niște hoți de cai, ar fi trăit, poate, și acum.
- Doisprezece am să-ți nasc, Alimut, nici mai mulți, nici mai puțini, ci tocmai doisprezece.
- Dacă vei putea să-mi naști mai mulți, n-o să mă supăr. Râseră și se lipiseră unul de altul” [7, p. 59].

Kera este prezentată de autor drept un personaj ce depune în sentimentele sale multă pasiune, dăruire, își iubește alesul cu mult foc și speranță, este în așteptarea unor mari schimbări din viața ei, urmează să se căsătorească cu iubirea vieții sale. Dar, din nefericire, în viața acestei tinere vine ca o fantomă neagră realitatea crudă, pe care autorul romanului o descrie prin momentul când, în seara nunții, Kera este violată de niște indivizi, care l-au legat pe Alimut, iar pe ea au batjocorit-o într-un mod strașnic. Aici fericirea și bucuria din ochii tinerei dispar, ea devine victima unor împrejurări teribile, care-i tulbură întreaga existență. Alimut o părăsește, socotind că ea nu mai este ființa pură de care s-a îndrăgostit. Drama Kerei e revoltătoare, dar anume așa autorul reușește să releve destinul tragic al femeilor trecute prin calvarul violului, al batjocorii și al neputinței de a se apăra. Eroina greu își revine, se simte singură, înstrăinată, „umblă ca o fantomă”. Încercarea la care a fost supusă îi taie pofta de a trăi, dar spre sfârșitul romanului se resemnează și încearcă să găsească puteri de a-și continua soarta așa cum i-a fost hărăzită.

Un alt personaj feminin important din roman este Lisandra, o femeie frumoasă, căsătorită cu Goșu, dar care, spre nefericirea ei, îl iubește pe Ariston, un bărbat necăsătorit din șatra.

„– Orice-am spune noi, șatra n-are o altă muiere mai frumoasă și mai mândră ca Lisandra” [7, p. 21]. Goșu a cumpărat-o de la tatăl ei, Sedil bașa, căpetenia altei șatre. Căsătoria Lisandrei cu Goșu este o unire artificială, ei nu formează un cuplu, dar în același timp ea nu este fericită nici cu Ariston, deoarece la mijloc mai sunt și legile dure ale comunității în care locuiește. Conform acestor

legi, femeia trebuie să-i fie credincioasă bărbatului cu care face o familie, ceea ce pentru Lisandra e imposibil. „...Lisandra este roaba ta, Goșule, și nevasta ta, și ție și numai ție o să se supună, iar la alt bărbat din șatră n-o să se iute nici măcar cu coada ochiului” [7, p. 12]. Goșu își mărturisește dragostea pentru această femeie în fața întregii șatre, iar Lisandra îi răspunde cu dispreț. Totodată, nu-și ascunde fața perfidă, simțindu-se mândră și trăind o plăcere ascunsă. Ea nu este niciodată o victimă. Chiar dacă după regulile șatrei este biciuită de bărbatul său, „Lisandra, cu toată bătaia cumplită pe care o primea, își păstra încă fruntea sus, își ținea încă gura încleștată, însă fără voia ei ochii i se tulburaseră și se vedea de departe că abia își stăpânește plânsul...” [7, p. 25]. Ea reprezintă tipul feminin care suferă în numele dragostei, încalcă toate regulile, creându-și propria lume doar pentru a-și satisface instinctele și poftele trupesti. Refuză menirea ei de a deveni mamă, feminitatea este extrem de agresivă, își disprețuiește soțul, trăiește într-un triumfi amoros, sfidând toate stereotipurile femeii supuse. Cu toate acestea, alege spre sfârșit să moară pe mormântul lui Ariston: „...eu fără Ariston nu pot să trăiesc și nici nu vreau să trăiesc” [7, p. 523]. Lisandra e femeia fatală care vine ca un sol al femeilor ce vor să-și schimbe destinul; ea îl înfruntă pe Him bașa, bulibașa, îi spune deschis bărbatului său despre sentimentele ce le simte pentru un alt bărbat, este femeia lipsită de frică și toleranță.

Sina este tipul feminin care întruchipează, prin ființa sa, mai multe calități. Ea este femeie-soție, femeie-mamă, femeie-bunică, femeie-consoartă a căpeteniei șatrei. Sina este numită în roman Oarba, deoarece cu mult timp în urmă și-a pierdut vederea, trăind într-o lume a umbrelor, lume lipsită de lumina soarelui. „Când Sina fusese tânără, avusese cei mai frumoși ochi din șatră, poate cei mai frumoși ochi din lume. Și acum...” [7, p. 254]. Sina e femeia care-i născuse soțului cinci băieți, a fost o soție devotată, fidelă. Spre deosebire de Kera și Alimut, care trăiesc o dragoste mai mult copilărească, Sina nutrește pentru bărbatul ei niște sentimente adânci, dragostea ei pentru soț e una ieșită din perioada infantilă, trecând la cea a maturității. Ea își iubește bărbatul necondiționat. Este o femeie deșteaptă, care își trăiește viața prin dragoste. Sina nu se pierde în fața încercărilor la care este supusă întreaga șatră, este ca un zid de apărare pentru toți șatrării. Chiar dacă uneori e prea dură, toți în jur o ascultă, îi cer sfatul. Fiind lipsită de vedere, „...de doisprezece ani, patru luni și treisprezece zile” [7, p. 236], ea vede altfel, vede cu sufletul, citește firea omului după glas, îi simte fiecăruia durerea și suferința, este o Cassandra prevestitoare. Fiind soția bulibașei, deseori apără șatra, dă sfaturi soțului cum să-i stăpânească pe oamenii oacheși. „Oarba, ...ieși de sub coviltir și, pricepând despre ce e vorba, rosti aproape urlând câteva cuvinte aspre într-o limbă grozav de ciudată. Bărbații oacheși, pe jumătate goi, ai șatrei, pricepură porunca și, aruncând ciomegele, beldiile și topoarele, încrucișară brațele și își arătară dinții către soldații străini” [7, p. 124-125]. Sina reprezintă modelul feminității, își iubește fiii, nurorile, chiar dacă uneori ei o tratează cu dispreț, iubește nepoții, (moartea nepotului Bus îi aduce mare durere), iubește animalele din jur, urșii Zazu și Babaia, câinii care le păzeau căruța. Inima ei mare plină de dragoste, sufletul ei zbuciumat – plin de omenie, mintea și cugetul ei – pline de înțelepciune – creează femeia ideală, femeia care își are locul ei de cinste în Univers.

Cele trei personaje descrise mai sus sunt unice și deosebite în felul lor, fiecare având menirea de a reprezenta tipuri și caractere feminine. Toate sunt ca niște simboluri care fascinează, încântă și impresionează cititorul. Kera e femeia care-și acceptă destinul trist, viața efemeră, menirea ei de a da continuitate pe pământ; Lisandra e femeia fatală, căreia nu-i este frică să iubească, să-și apere sentimentele pe care le are, să vorbească deschis despre dorințele ei, chiar dacă sfidează niște legi impuse de mult timp într-o comunitate; Sina simbolizează idealul feminin, având toate calitățile și șarmul atribuite unei femei.

Pe lângă aceste trei personaje feminine, Zaharia Stancu o include și pe Matahala, una din membrele șatrei, care demult nu-și mai ține minte numele adevărat. Matahala îi inițiază pe mulți tineri din șatră în secretele vieții intime, nu-și stimează soțul, pe Uj Hoțul, îl împinge la multe crime, furturi.

Ea, fiind femeie, nu poate să fie căpetenie de șatră, dar vrea cu orice preț puterea. Pentru a-și îndeplini planurile diabolice, îl face pe bărbatul ei să se certe cu toți, aduce ura și dușmănia printre oamenii oacheși. Într-o încăierare, apărându-și viața sa, îl ucide pe nepotul lui Him bașa, pe Bus. Matahala e femeia rea, femeia dușmănoasă, perfidă, lipsită de milă, compasiune și calități omenești.

„– Matahala!.. Pramatia de Matahala îl împinge înainte... Numai pramatia de Matahala e de vină.

Bărbații șatrei o înjurau de mama-focului pe Matahala. Iar femeile șatrei o ocărau tot de mama focului tot pe Matahala. Cât despre băieții șatrei, ce să spunem! Cu ei era altceva. Ei cu toții învățaseră să facă dragoste cu Matahala” [7, p. 490].

Nu doar eroinele de mai sus sunt importante în roman. Autorul, într-un mod subtil, atribuie tuturor femeilor din șatră calități și caracteristici, pe alocuri plângându-le destinul. Ele dau naștere copiilor în chinuri grele, se căsătoresc prea devreme, fiind cumpărate cu bani grei. Devenind mame, de multe ori își deplâng odraslele care mor subit în ochii lor.

„– Puiul meu negrișor, puiul meu oacheș, ai murit! Ce scurtă ți-a fost viața, puiul meu oacheș, puiul meu negrișor!” [7, p. 432].

Romanul *Șatra* este o operă din literatura română în care femeia își are locul său, demonstrând un șir de calități, dar și patimi din viața și soarta femeilor, indiferent de mediul social din care vin, de comunitatea în care trăiesc, de etnia pe care o au.

Destinul feminin e greu. Menirea de a fi femeie pe acest pământ este dificilă, dură, cere eforturi mari, răbdare și exigență. Deseori, în iureșul vieții, ea devine victimă, luptă cu încercările grele impuse de societate, comunitate, familie. Atunci când femeia cade în genunchi, se ridică dărză, continuându-și drumul pe care soarta i-l deschide.

În romanul *Șatra* de Zaharia Stancu, prin intermediul personajelor feminine în tandem cu cele masculine, autorul ne poartă prin misterul destinelor femeiești, ne face să trăim drama unei vieți adolescente – a Kerei, fata care și-a înghețat dragostea încă în stare incipientă, admirăm curajul Lisandrei de a-și arăta puterea de a iubi și lupta pentru dragoste până în ultimele clipe ale vieții, chiar dacă în spate îi suflă legile comunității din care vine. Sina – femeia care, prin spiritul feminin care-i cuprinde întreaga ființă, uimește, încântă, educă, demonstrând calitățile femeii-model.

Zaharia Stancu, maestru al cuvântului, creatorul de destine, omul talentat cu o largă viziune asupra existenței și continuității omenești, a reușit prin acest roman, dar și prin intermediul altor opere ale sale, să aducă cititorul la starea de a trăi destinul feminin, de a plânge alături de femeile din opera sa, de a suferi lângă ele, a iubi, a urî și traversa imaginar drumul lung și anevoios al mamei, bunicii, iubitei, consoartei, luptătoarei, admiratei, adică al simplului și magicului cuvânt, femeia.

BIBLIOGRAFIE

1. ALEKSIEVICI, S. *Războiul nu are chip de femeie*. București: Litera, 2020.
2. BALOTĂ, N. *Șatra*. București: Eminescu, 1972.
3. CRAIA, S. *Zaharia Stancu sau Aventura memoriei*. București: Biblioteca, 2002.
4. CRISTEA, V. *Interpretări critice*. București: Cartea Românească, 1970.
5. *Maxime și cugetări. Gânduri care vrăjesc*. Chișinău: Epigraf, 2003.
6. SILVESTRU, A. *Fărâme de suflet*. Chișinău: TOCONO, 2011.
7. STANCU, Z. *Șatra*. București: Cartea Românească, 1973.